

За издънковите гори за превръщане в Природен парк „Странджа“

Доц. д-р Дико ПАТРОНОВ

Встъпителните ми думи в настоящата публикация са за най-големия проблем на природните паркове у нас – отсъствието на план за управление. Трудно е да се повярва, че тридесет години след създаването на Природен парк „Странджа“ той е без приет план за управление, което противоречи и на закона. Не са регламентирани с норми и режими за ползване горските територии и земеделските земи с всички последващи от това неблагоприятия. Стопанските планове на горските стопанства са единствената възможност да се приемат щадящи мерки за стопанисване на горите, съобразени (пожелателно) с идеите на структурата природен парк. През следващите години предстоят новите ревизии (лесоустройства) на Държавните горски стопанства в Малко Търново, Кости, Звездец, Царево и Държавното ловно стопанство „Граматиново“, които са на територията на Природен парк „Странджа“. И отново ще се водят дискусии за размера на ползването и за горите, от които то трябва да бъде осъществено, каквато е главната цел на стопанския план. И тук се пресичат интересите на ползването от горите и щадящите режими, които се възприемат за територии с природозащитен характер. Въпреки че не е достатъчно, в тази дискусия се постига малко от необходимото съгласие за диференциране на сечите, като те се съобразяват с природозащитните, рекреационните и други цели на територията за запазване на уникалните съобщества, биоразнообразие, културни и природни паметници.

Тук е мястото да поставя въпроса за стопанисването на обширните издънкови дъбови и източнубукови гори за превръщане в Природен парк „Странджа“, за тясната взаимовръзка с тяхното бъдеще и с особеното значение за съхранението на неговите първични и стари гори. Защото какво би бил един природен парк без вековни гори?!

За целта беше ползвана информация от последните стопански планове (преди 8 г.) на ДГС – Малко Търново, Кости, Звездец и ДЛС „Граматиново“, които попадат изцяло на територията

на Парка, и част от ДГС – Царево (59 % от неговата площ).

Горите в Природен парк „Странджа“

Горската територия на ПП „Странджа“ е 92 620 ха, в т.ч. държавна собственост – 82 800 ха, или 89 %. Издънковите гори за превръщане са 27 460 ха, или 33 % от общата площ, от които 14 500 ха (53 %) са в ДГС – Царево, което е 85 % от неговата площ в Парка. В ДГС – Малко Търново, тяхната площ е 26 %, в ДГС – Звездец – 26 %, в ДГС – Кости – 16 %, и в ДЛС „Граматиново“ – 10 %. Общият запас на горите е 15 627 220 м³, в т.ч. издънкови – 4 120 770 м³ (27 %). Общото ползване е 143 240 м³, от които в издънкови – 44 640 м³ (31 %). Средната възраст на горите е 88 г., от които 32 % са над 100-годишни. Средната възраст на издънковите гори е 73 г., като 10 % по площ са над 100 години.

Данните за горите в Парка сочат една компактна дъбова и източнубукова гора с висока възраст, 1/3 от която е ста-

130-годишно високобонитетно издънково горуново насаждение от резерват „Узунбуджак“ с повсеместно затревяване

ра и в значителна степен първична. Последното е категорично достоверно за буквите и горуновите гори с подлес от вечнозелени храсти, които и в миналото, и днес са технологично неатраaktivни и недостъпни. Заедно с това се вижда и огромният масив (1/3 от горите) с издънкови гори за превръщане, 1/10 част от които са над 100-годишна възраст.

Издънковото стопанство в Странджа е многовековно. Дъбовите гори са били нужни за осигуряването на енергия за металолееенето при древните траки, за добива на мед и желязо по османско време, както и за добива на дървени въглища за милионния Константинопол и местното население. Въпреки десетките турниси, които са минали в странджанската издънкова гора (средно на 20 – 30 г.), тя е достигнала до наши дни с елементи на съхраненост и добър растеж благодарение на уникалните почвено-климатични показатели на странджанската природа и на тяхното опазване.

Издънковите гори за превръщане и тяхното отглеждане и възобновяване винаги са били на вниманието на странджанските лесничей, затова днес те са високостойностни като качество и растежни показатели. Но като доказано недълговечни и проблемни в индивидуално и комплексно отношение, те са особено чувствителни при настъпването на пределната възраст на тяхното разпадане. Тя е различна за различните бонитети, но не е безкрайна и не е подчинена на нашите желания, а на природните закони, проучени и развити в регионалното българско лесовъдство. Проведеното през 2002 г. съвещание в РУГ – Бургас, беше именно за проблемите на издънковите гори в Странджа. С взетите решения се препоръчваше активизиране на тяхното превръщане в семенни с възобновителни сечи.

Съгласно стопанските планове издънковите гори за превръщане са разделени на средно- и нискобонитетни и на високобонитетни. В тях са заложили диференцирани турниси за сеч – 60 г. за нискобонитетните и 90 г. за високобонитетните.

Каква е актуалната информация за издънковото стопанство на Парка? Сред-

но- и нискобонитетните издънкови гори заемат 73 % от площта и само 24 % са под турнусната възраст от 60 години. Въпреки това с възобновителни сечи няма изведени окончателни. Дори в издънкови гори от пети бонитет в ДГС – Звездец, продължават да се водят сечи за превръщане в изключително лоши насаждения, въпреки че през последните десетилетия многократно се предлагаше да се отделят в нискостъблено стопанисване.

При високобонитетните насаждения, които са 27 % от общата площ, 20 % са преминали турнусната възраст от 90 г. и в преобладаващата си част са с добро възобновяване. Дали оптимистичните желания могат да докарат високобонитетните странджански издънкови гори на „висока“ възраст, за да се очаква и висок добив на едра дървесина? С всички рискове за тяхното здравословно и функционално състояние. Достигналите до нас най-стари такива гори в един масив на 130 г. от резервата „Узунбуджак“ показват определена несъстоятелност на тази теза и намерение. Прекрасните висококачествени издънкови дървета от насажденията в резервата масово съхнат и са със суховършия и плътно тревно покритие на почвената повърхност. Научно известно е, че техните най-големи проблеми са в резултат на малките по площ корони на дърветата (до десетина м²) и загиванията в дънерите. Това е особено важно за състоянието и бъдещето на горите в ДГС – Царево, където 85 % от горската площ е заета с издънкови гори.

Издънковите гори на територията на вътрешна Странджа нямат проблеми с естественото възобновяване. То масово се появява след последните отгледни сечи или в началото на възобновителните и е прекрасна гледка в цели масиви от морето до високата част на планината. И с право в миналото и днес винаги се е поставял въпросът дали не вървим срещу указанията на класическото лесовъдство, разтягайки неопределено крайната фаза на новата естествена млада гора заради някакви измислени постулати? С многократни влизания с „пожелателни субективни“ сечи, интензивности и ограничения, водещи до многократни повреди на подраства, горската среда и биоразнообразието. И с което безвъзвратно закъсняваме в завършването на процесите на превръщането на

100-годишно среднобонитетно издънково горуново насаждение от ДГС – Царево, със затревена почвена повърхност

Възобновена издънкова горунова гора от ДГС – Звездец

Нискобонитетно благуново насаждение от пети бонитет в ДГС – Звездец, с изведена сеч за превръщане

издънковата гора в семенна. Без да се забравя, че едно от решаващите действия е и отглеждането на подраства под склопа с изсичане на дъбовите издънки, на източния габър и мъждряна.

Така посочената възрастова структура на издънковите гори е отразена и в натрупаните запаси в тези гори – 4 120 800 куб. метра. Предвиденото по стопанските планове общо годишно ползване на дървесина от държавните гори в Парка е определено на 143 200 куб. метра. Делът на добива на дървеси-

на от издънковите гори е 44 600 м³, или 31 %. С тези темпове на ползване натрупаната обща дървесина в издънковите гори на Парка ще бъде изтеглена за 92 г., ако те не нарастват през този период. Дали това е оптимистично? Определено не е, защото влиза в противоречие със стародавното лесовъдство и с многобройните изследвания, доказателства и предложения на редица автори, изследвали дъбовото стопанство. Както и на заключенията и препоръките на проведените съвещания с международно участие на специалисти от горската наука и практика от региона.

Краткият анализ показва, че е крайно належащо сега и при следващото лесоустройство да се активизират възобновителните сечи в издънковите гори за превръщане в Природен парк „Странджа“ с преминаване през последните фази на сеч при възобновените зрели насаждения. С това ще се увеличи и делът на добив на дървесина от тези гори в общия планиран добив от горите на Парка. И това не е самоцел или гороломство. Това ще доведе до изключване от ползване на първичните и зрели източнобукови и източнорунови гори с подлес от вечнозелени храсти (зеленика, лавровишня, колхидски джел, странджанска боровинка и др.), които носят уникалността на странджанската гора. Общата площ на тези гори не надвишава 2600 ха и е едва 2.8 % от общата площ на горите в Парка. Те са и едни от малкото първични гори на европейския континент.

Увеличаването на ползването в издънковите гори ще даде възможност за щадящо ползване на останалите стари горунови и източнобукови гори и на смесените гори със странджански дъб. Достигналите до нас прекрасни стари гори (над 200-годишни) носят спокойствието за тяхното естествено възпроиз-

водство в парковата територия. Защото няма изсъхнала и унищожена първична странджанска гора от старост.

Решаваща роля в професионалното стопанисване на издънковите гори за превръщане в ПП „Странджа“ имат сега действащите горски специалисти със знанията си за специфичната странджанска гора. От особено значение е да се подкрепя тяхното творческо мислене и действия в името на създаването на млада естествена дъбова и източнорунова гора.